

Vargen som vägvisare

av GUNILLA MARIA OLSSON

– Clarissa Pinkola Estés: *Kvinnor som slår följe med vargarna: Myter och sagor om vildkvinnans arketyp.*

Finns det någon som går genom livet utan att förr eller senare drabbas av en kris? Jag tror inte det. Livet är sällan en jämn raksträcka där man lugnt och fridfullt färdas framåt. Tvärtom kan vi hamna vid vägskäl som gör oss förvirrade och

osäkra. Vi kan välja fel, råka in i något sammanhang som tvingar oss att vända om, försöka hitta nya och bättre vägar.

En bok som introducerar detta synsätt är *Kvinnor som slår följe med vargarna*. Den utkom i USA år 1992 och är skriven av en jungiansk analytiker vid namn Clarissa Pinkola Estés. Boken blev snabbt en bästsäljare och översattes till många språk. År 1995, det år jag fyllde 40, gavs den ut på svenska av Wahlström & Widstrands förlag. Underrubriken, *Myter och sagor om vildkvinnans arketyp*, låter oss ana något av vad som ryms på de drygt 400 sidorna.

Titeln kräver en förklaring. Vargar förknippas sällan med något positivt, snarast något hotfullt och farligt. Men i det här sammanhanget anknyter titeln till det faktum att vargen är en utrotningshotad art och att man försökt förvisa den till reservat på platser där den förr levde fritt. På samma sätt kan den kvinnliga naturen ses som hotad, genom att vi kvinnor många gånger kvävs och kuvas, då vi tvingas in i roller som vi inte själva har valt. Temat var aktuellt för mig, då jag stod mitt i livet i vad som nog kan kallas 40-årskris.

Boken var till stor hjälp för mig, som just då behövde hämta upp mina slumrande resurser och ta i bruk den energi som olyckligtvis blivit inlåst i ett slutet källarvalv. Författaren har ett personligt och stärkande tilltal med en aldrig svikande lojalitet. Som en vän i nöden, när andra har övergivit en och man knappt ens kan stå ut med sig själv. Framför allt gav läsningen tillgång till ett sammanhang, där jag kunde känna mig naturligt införlivad och återupprättad.

Varje kapitel bygger på en eller flera myter eller sagor som återges och därefter förklaras på ett suggestivt och medryckande sätt. Det kan till exempel handla om "Att hitta sin flock: Samhörighetens välsignelse" där den kända sagan om den fula ankungen utgör inledning. Estés refererar gärna till Hans Christian Andersen och den sagoskatt som är känd i Norden. Men hon har också texter från andra delar av världen. I själva verket

har hon doktorerat i multikulturella studier och klinisk psykologi. Hon har såväl mexikanskt som ungerskt ursprung, och denna breda erfarenhetsbakgrund och bildning gör framställningen rik och engagerande.

Ett återkommande tema handlar om risken för att gå vilse och om alla blindskär som lurar. Många är vi som förirrat oss in i återvändsgränder eller helt uppenbart råkat hamna på fel plats i livet. Fel i den mening att kreativiteten dör, att det ursprungliga och genuint mänskliga förnekas. Om tillvaron blir alltför kringskuren berövas vi både livsglädje och energi. Estés visar hur det är möjligt att trots allt inte krossas, utan i stället leta sig framåt och gå vidare med nya erfarenheter, som medlem "i de ärrades klan".

ETT PAR AVSNITT handlar om att möta sin partner, att förenas med den andra. Och här beskrivs de ödesdigra konsekvenser som följer av ett ogenomtänkt val. Men här beskrivs också hur en relation kan byggas på ett djupt och varaktigt sätt, bara förutsättningarna är de rätta. Estés beskriver betydelsen av att utforska varandras egenskaper och intentioner, att kunna göra ett välgrundat val, att verkligen avgöra sig. Hon betonar betydelsen av att låta detta få ta sin tid innan det kroppsliga mötet sker.

Därefter behandlas "den förvildade kvinnan" och här åsyftas olika former av gränslöshet och utlevelse som inte gagnar någon. Kapitlet handlar om självbevarelseinstinkt, att inte vara naiv utan krasst kunna upptäcka fällor och snaror som kan förvränga livet och skapa förödelse både för kvinnan själv och för dem som hon har omkring sig. Risken med ett alltför begränsat liv är ju dess motsats – närhelst tillfälle ges blossar något vettlöst och destruktivt upp som den svältfödda själen inte kan motstå. Faran ligger i att förlora kontakten med de naturliga instinkterna, dit också självbevarelseinstinkt och omdöme hör. Estés moraliserar inte, tvärtom visar hon uppskattning för det vilda och ostyriga, som visar att vi har kontakt med vildkvinnan inom oss och som i bästa

fall gör oss vitala med ett gott väderkorn.

Men det är förstås självbevaringsdrift och omdöme som allra mest behövs i tider av kris. Jag är psykolog till professionen och borde väl ha lösningen på livskriser i min egen verktygslåda. I någon mån har jag också det. Men livet är ofta mer komplicerat än vad som kan fångas in i en positivistisk vetenskap dit psykologin hör. Kultur, filosofi och religion visar oss en större verklighet, där psykologin gärna får bli en integrerad del, en pusselbit bland andra i våra försök att förstå vad det vill säga att vara människa, därför att vi är inga maskiner, tvärtom bär vi på mytiska skikt och behöver ett symbolspråk, när de rationella förklaringarna inte räcker till.

Det är också så jag uppfattar Clarissa Pinkola Estés i hennes sätt att utöva sitt yrke som jungiansk analytiker. Hon visar på ett fascinerande sätt, att under alla olikheter på ytan kan vi känna samhörighet med kvinnor som levat för länge sedan eller i en helt annan miljö än vår egen. Det mytiska språket visar att många erfarenheter har en universell dimension.

SAMTIDIGT FINNS DET givetvis all anledning att förhålla sig kritisk och avvaktande till en bok av det här slaget. En hermeneutisk forskningstradition kan leda åt många håll och man bör se upp för ett snävt anslag av new age-karaktär, eller någon sekteristisk förkärlek för udda idéer. Men Estés är klarsynt och vederhäftig. Hon kan även ge uttryck för någon kritisk kommentar till den psykoanalytiska tradition som hon själv verkar inom. Och detta inger respekt. Hon har tagit god tid på sig i sitt samlande av sagor och för att göra det urval och tolkningsarbete som boken bygger på. Hon är öppen för religion och olika trosinriktningar. Helt befriad från förtutfattade meningar visar hon intresse för allt som har stor betydelse i människors liv. Hon är ödmjuk och nyfiken och hon stavar Gud med stort G. Hon ser betydelsen av bön och meditation. I något sammanhang hänvisar hon till Johannes av Korset.

Just denna respektfulla öppenhet inne-

bär att ingen behöver känna sig exkluderad. Tvärtom kan man säga att läsaren välkomnas in i en större värld, där man kan stå stadigt med fötterna i en rik och bördig mylla. Jag får en känsla av att boken kan läsas om och om igen. Man behöver inte nödvändigtvis läsa från pärm till pärm utan kan med fördel välja ett kapitel som just för stunden känns angeläget. I en tid när man känner sig utarbetad och i alltför hög grad uppfylld av plikter kan man sjunka ner i "Hemvändandet: Att återfinna sig själv". När man kämpar med svåra känslor av förorttande kan det passa med "Att markera sitt revir: Vredens och förlåtelsens gränser". Därifrån kan man gå vidare med en lite klarare blick och redskap för att hantera sådant som tynger. Framför allt ger hon oss en välbehövlig dos av sunt förnuft.

Jag kan tänka mig att boken säger olika saker vid olika tidpunkter i en människas liv. Självt var jag som sagt 40 år när jag först kom i kontakt med den och när jag nu läser om den tjugo år senare så känns den alltför jämt lika frisk och engagerande. Några kapitel som inte sade mig så mycket då, är mera talande i dag. Kanske för att läsningen i dag bärs av ett annat intresse än då, när jag för tjugo år sedan stod nödställd i mitt eget livs ruiner. Då läste jag av hunger. Nu däremot känns det mera angeläget att nogsamt begrundas hur denna kvinnokunskap kan och bör förvaltas och förmedlas vidare.

Livet formar sig på olika sätt för oss. Den som är mycket ung kan ibland ha ett bagage som är stort och rikt, medan det finns gamla kvinnor som först på ålderns höst har behov av att urskilja mönster och se sammanhang. I någon mening kan man i varje ålder vara antingen gammal och klok eller ung och aningslös i själen. Det ger en känsla av att inget är för sent eller förbi, har vi inte börjat förut så börjar vi nu.

Rent generellt skulle jag ändå tro att man inte har samma behållning av boken när man är mycket ung. Kanske behöver man en dos livserfarenhet, revor i pälsen, för att känna att boken talar till en. Som mamma

till tre döttrar vill jag gärna sätta den i händerna på dem, men måste nöja mig med att visa att den finns i min bokhylla, att ta till när behovet uppstår. Man vill så gärna förskona sina döttrar från de misstag man själv har gjort. Men varje människa måste själv leva sitt liv och vi kan nog inte, hur gärna vi än vill, skydda våra barn från allt som gör ont.

En annan aspekt som också bör kommenteras är bokens fokus just på kvinnoliv. En fråga man kan ställa sig är om inte många av företeelserna är mänskliga helt enkelt, att myternas och sagornas dilemman och konflikter lika gärna kan drabba en man. Författaren nämner också i något sammanhang, att det finns sagor där könet har bytts ut i olika versioner. Det som i förstone uppfattas som en specifikt kvinnlig problematik kan lika gärna ses ur ett manligt perspektiv. Säkert är det så, men jag ser ändå en poäng med att genomgående behålla kvinnan som subjekt i framställningen. Framför allt

ser jag värdet i att skapa ett rum där kvinna talar till kvinna, där erfarenheter delas och förmedlas vidare. Skulle framställningen göras könsneutral så finns en risk att man förlorar något av det personliga tilltalet.

AVSLUTNINGSVIS FÅR JAG en bestämd känsla av att denna bok kan fungera på flera olika sätt, som alla är angelägna. För mig gav den styrfart framåt under en svår period av livet. För någon annan kan den säkert vara en intressant djupdykning i det specifikt kvinnliga, det utrotningshotade, som behöver värnas och vårdas. Sist men inte minst, tänker jag mig att en bok av det här slaget utgör en kraftfull markering mot den tendens till förytligande som präglar vårt samhälle, där identiteten i stor utsträckning formas av konsumtion och prestation. Att vara människa är så mycket mer, och att leva ett autentiskt, kreativt och kärleksfullt liv fordrar både vägledning och stöd. Den som vill kan slå följe med vargarna.